

Waterland: beleving van de groene ruimte

Ir. M.H. Borgstein
M. van der Lans
H.C. Hofsink

Projectcode 62748

December 2003

Rapport 7.03.12

LEI, Den Haag

Het LEI beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Wettelijke en dienstverlenende taken
- Bedrijfsontwikkeling en concurrentiepositie
- Natuurlijke hulpbronnen en milieu
- Ruimte en Economie
- Ketens
- Beleid
- Gamma, instituties, mens en beleving
- Modellen en Data

Waterland: beleving van de groene ruimte
Borgstein, M.H., M. van der Lans en H.C. Hofsink
Den Haag, LEI, 2003
Rapport 7.03.12; ISBN 90-5242-858-1; Prijs € 10,- (inclusief 6% BTW)
37 p., fig., tab., bijl.

In opdracht van de directie Noordwest van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is aan de inwoners van Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland gevraagd naar het belang van en hun waardering voor rust, ruimte, donkerte, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie zoals dat nu aanwezig is in de gemeente Waterland. Ook is specifiek gevraagd of men nu gebruikmaakt van bepaalde groene producten en diensten en of men verwacht dat het gebruik in de toekomst zal veranderen.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: publicatie.lei@wur.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3358330
Telefax: 070-3615624
E-mail: informatie.lei@wur.nl

© LEI, 2003

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

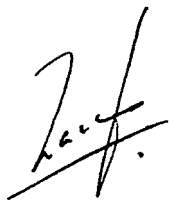
	Blz.
Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1. Inleiding	13
1.1 Aanleiding en doel	13
1.2 Aanpak	14
1.3 Opbouw van het rapport	14
2. Waterland: belangrijke aspecten en waardering	15
2.1 Inleiding	15
2.2 Spontaan genoemde aspecten voor Waterland	15
2.3 Belang van verschillende aspecten voor een willekeurig landelijk gebied	16
2.4 Waardering van de verschillende aspecten voor Waterland	17
3. Gebruik van Waterlandse producten en diensten	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Gebruik van het huidige aanbod	20
3.3 Verwacht toekomstig gebruik van het aanbod	21
4. Conclusies en aanbevelingen	24
4.1 Conclusies	24
4.2 Aanbevelingen	25
Bijlagen	27
Bijlage 1 Enquête	27
Bijlage 2 Respons en wegingsfactoren	31
Bijlage 3 Achtergrondvariabelen	33

Woord vooraf

De kwaliteit van het landelijk gebied krijgt in de samenleving steeds meer aandacht. In het Structuurschema Groene Ruimte deel 2 (SGR-2) dat gepresenteerd is in december 2001, wordt de kwaliteit van het landelijk gebied beschreven per landschapstype aan de hand van algemene kernkwaliteiten. Het uiteindelijke doel van SGR-2 is om te komen tot een uitgewerkt instrumentarium dat een bijdrage gaat leveren aan het behoud en de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied.

Voor de directie Noordwest van het Ministerie van LNV was dit de aanleiding om binnen het LNV-onderzoeksprogramma 376 gamma groen een onderzoek te starten om meer zicht te krijgen op de maatschappelijke behoefte ten aanzien van het Landelijk Gebied en of die maatschappelijke behoefte aansluit bij de eerder geformuleerde kernkwaliteiten binnen SGR-2. De directie Noordwest heeft vervolgens gekozen voor Waterland als pilot binnen het gebied Noord-Holland Midden.

Het onderzoek is uitgevoerd door Harriet Hofsink, Michelle van de Lans en Marien Borgstein (projectleider) in samenwerking met het Sociaal Wetenschappelijk Bureau van het Samenwerkingsorgaan Westfriesland. Vanuit de directie Noordwest is het onderzoek begeleid door Caroline Schrandt en Perry de Moel.

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse
Algemeen Directeur LEI B.V.

Samenvatting

In opdracht van de directie Noordwest van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is de term 'maatschappelijke behoefte in relatie tot de kernkwaliteiten uit SGR-2' vertaald naar de volgende onderzoeksvragen:

- hoe belangrijk vindt men kenmerken als rust, ruimte, donkerte, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland;
- wat is de waardering op basis van de huidige situatie voor de kenmerken rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland;
- welke groene producten en diensten die nu aangeboden worden in Waterland, worden gekocht of gebruikt;
- welke groene producten en diensten die nu nog niet aangeboden worden in Waterland zou men in de toekomst willen kopen of gebruiken?

De onderzoeksvragen zijn beantwoord door het afnemen van een telefonische enquête onder de inwoners van Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland. De telefonische enquête is afgenomen door het Sociaal Wetenschappelijk Bureau van het Samenwerkingsorgaan Westfriesland.

Spontaan genoemde aspecten van Waterland

Voor de respondenten uit Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland zijn ruimte, flora en rust belangrijke aspecten wanneer zij denken aan het gebied Waterland. Deze aspecten worden dan ook door veel mensen spontaan genoemd. Sommige aspecten zijn zo vanzelfsprekend dat zij nauwelijks spontaan genoemd worden maar wel belangrijk gevonden worden voor een willekeurig landelijk gebied. Dit geldt met name voor de landbouwkundige aspecten als aanwezigheid vee, cultuurhistorie en agrarische werkzaamheden.

Verder blijkt donkerte geen issue te zijn voor de respondenten. In het spontaan noemen van aspecten blijken jongere respondenten lager te scoren en oudere respondenten hoger in vergelijking met het gemiddelde. Verder blijken hoger opgeleide respondenten minder aandacht te hebben voor de landbouwkundige kenmerken.

Belangrijke aspecten voor Waterland

Flora, fauna, aanwezigheid van vee en rust zijn volgens de respondenten de belangrijkste aspecten voor een willekeurig landelijk gebied in Nederland. Deze aspecten worden ook het hoogste gewaardeerd specifiek voor Waterland. Ook hier kan onderscheid gemaakt worden naar de verschillende groepen. Respondenten in de stad weten de cultuurhistorie in Waterland minder dan gemiddeld te waarderen. Respondenten die zelf werkzaam zijn in de landbouw waarderen landbouwkundige aspecten hoger dan gemiddeld.

Verder wordt Waterland door jongere respondenten, tot 24 jaar, minder dan gemiddeld gewaardeerd, bereikbaarheid en toegankelijkheid uitgezonderd. Deze aspecten blijken voor deze groep gezien hun mobiliteit minder een issue te zijn. Oudere respondenten, 65+, waarderen Waterland positiever dan gemiddeld, behalve op het aspect toegankelijkheid. Blijkbaar gaat dit aspect spelen naarmate je ouder wordt. Ook respondenten met kinderen blijken minder te spreken zijn over de bereikbaarheid en agrarische werkzaamheden in het gebied. Ten slotte blijkt dat respondenten met een middelbare opleiding Waterland als gebied minder weten te waarderen dan de andere opleidingscategorieën.

Gebruik van het huidige aanbod aan producten en diensten uit Waterland

Respondenten blijken veel gebruik te maken van de bestaande wandel-, fiets- en kanoroutes. Van kinderopvang, zorgboerderij en overnachten bij de boer in Waterland wordt nog maar weinig gebruikgemaakt. Van excursiemogelijkheden en het kopen van agrarische producten wordt redelijk gebruikgemaakt. Er zijn verschillen per kern waarbij opvalt dat de respondenten uit Purmerend als stedelijk gebied hoger scoren op overnachting bij de boer en respondenten uit Broek in Waterland als meest landelijk gebied hoger scoren op de verkoop van agrarische producten.

Qua leeftijd blijkt er een verband te zijn tussen actieve recreatie (kanoverhuur bij jongeren) en meer passieve recreatie (gebruik routestructuur voor wandelen en fietsen). Ook het gebruik van kinderopvang wordt (vanzelfsprekend) sterk bepaald door de leeftijd. Jongere respondenten blijken minder te voelen voor een bezoekerscentrum of excursies.

Groeimogelijkheden in gebruik van producten en diensten uit Waterland

Wanneer we kijken naar het huidige gebruik van producten, diensten en activiteiten dan zien we dat veel respondenten (75%) in grote mate gebruikmaken van de bestaande wandel-, fiets- en kanoroutes. Het gebruik hiervan zal in de toekomst dan ook minder kunnen groeien. Groei zal vooral gezocht kunnen worden in kinderopvang, verkoop zuivelproducten en recreatieve diensten als excursies en een bezoekerscentrum. Vanuit de respondenten in de stad is er meer behoefte aan uitbreiding van de recreatieve infrastructuur, de respondenten in het landelijk gebied blijken meer behoefte te hebben aan de verkoop van agrarische producten.

Respondenten die werkzaam zijn in de landbouw maken ook hier meer dan gemiddeld gebruik van agrarische diensten in Waterland. Verder zijn de jongere respondenten meer gericht op actieve recreatie (kanoverhuur) en ouderen meer op passiever vormen van recreatie (wandel-, fiets- en kanoroutes). Naarmate de kinderen ouder worden, hebben de ouders minder tot geen behoefte aan kinderopvang. Hoger opgeleiden maken in het algemeen meer gebruik van de producten, diensten en activiteiten in Waterland.

Hoe nu verder?

Samenvattend kan gesteld worden dat nu de verschillende betrokken partijen, zijnde boeren, natuurvereniging, VVV, gemeente en provincie, aan zet zijn. Uit het onderzoek is naar voren gekomen welke aspecten van Waterland de respondenten belangrijk vinden en hoe zij aankijken tegen het huidige aanbod van diensten en producten. De uitkomsten van het onderzoek geven aanknopingspunten om de verschillende doelgroepen gericht te benaderen zodat er nog meer gebruikgemaakt gaat worden van de producten en diensten in

Waterland. Wanneer de betrokken actoren gezamenlijk en interactief het aanbod gaan organiseren en de communicatie richting doelgroepen vorm en inhoud geven, kan er sprake zijn van een verdergaande marktontwikkeling.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De kwaliteit van het landelijk gebied krijgt in de samenleving steeds meer aandacht. In het Structuurschema Groene Ruimte deel 2 (SGR-2) waarvan het eerste deel werd gepresenteerd in december 2001, wordt de kwaliteit van het landelijk gebied beschreven per landschapstype aan de hand van algemene kernkwaliteiten. Het Ministerie van LNV heeft deze kernkwaliteiten als volgt geformuleerd:

- identiteit en verscheidenheid van landschapstypen;
- rust, ruimte, stilte en donkerte;
- toegankelijkheid en bereikbaarheid van het landelijk gebied;
- herkenning van het verleden en vernieuwing in het landschap;
- een vitaal en herkenbaar watersysteem;
- ruimtelijke diversiteit;
- het groene karakter van het landelijk gebied;
- een efficiënt gebruik van het landschap.

Ook worden er in SGR-2 verschillende beleidsinstrumenten beschreven die moeten bijdragen aan behoud en versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Het Ministerie ziet grondverwerving, inrichting, fiscaal beleid en publiekprivate samenwerking als de eerste aangewezen instrumenten om de kwaliteit van het landelijk gebied te behouden en te versterken. Voor het vervolg van SGR-2 zouden deze instrumenten in SGR deel 3 verder moeten worden uitgewerkt. De directie Noordwest heeft door middel van dit onderzoek gekozen om voor Noord-Holland Midden ¹ meer zicht te krijgen op de maatschappelijke behoefte in relatie tot Groene Diensten. De maatschappelijke behoefte moet dan gezien worden in het verlengde van de eerdergenoemde kernkwaliteiten uit SGR-2.

Het doel van het onderzoek is een bijdrage leveren aan de discussie over de maatschappelijke behoeften bij stedelingen aan de rand van en inwoners in Noord-Holland Midden. Hierbij is er voor gekozen om de genoemde kernkwaliteiten uit SGR-2 als vertrekpunt te nemen. Door de directie Noordwest is gekozen voor de gemeente Waterland als voorbeeld van een landelijk gebied binnen het gebiedsproject Noord-Holland Midden waarin veel ontwikkelingen richting Groene Diensten gaande zijn. De term maatschappelijke behoefte in relatie tot de kernkwaliteiten uit SGR-2 is uiteindelijk vertaald naar de volgende onderzoeksvragen:

- hoe belangrijk vindt men kenmerken als rust, ruimte, donkerte, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland;

¹ Noord-Holland Midden omvat het gebied dat zich bevindt tussen de lijn Hoorn-Alkmaar (Westfriese Omringdijk), de kustlijn van het IJsselmeer, het Noordzeekanaal (de bebouwde kom van Amsterdam-Noord en Zaanstad vallen er buiten) en de gemeentegrenzen van Uitgeest, Akersloot, Limmen en Castricum (exclusief duinen).

- wat is de waardering op basis van de huidige situatie voor de kenmerken rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland;
- welke groene producten en diensten die nu aangeboden worden in Waterland, worden gekocht of gebruikt;
- welke groene producten en diensten die nu nog niet aangeboden worden in Waterland zou men in de toekomst willen kopen of gebruiken?

1.2 Aanpak

Om de in de vorige paragraaf gestelde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, is gekozen voor het afnemen van een telefonische enquête, zie bijlage 1. De enquête is afgenomen onder de inwoners van de gemeenten Waterland in de kernen Monnickendam en Broek in Waterland en een aangrenzende stedelijke gemeente, zijnde Purmerend. Deze drie kernen binnen het gebied Noord-Holland Midden liggen in het deelgebied Veenweiden Oost. In de telefonische enquête wordt gericht gevraagd naar groene producten en diensten. De bijbehorende betaling voor die producten en diensten wordt buiten beschouwing gelaten.

De telefonische enquête is uitgevoerd door het Sociaal-wetenschappelijk Bureau van het Samenwerkingsorgaan West-Friesland. Via de KPN (Omnidata-bestand) is een steekproef van 1.070 adressen getrokken. De adressen zijn gelijkelijk verdeeld over plaatsen Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland. Voorafgaande aan de telefonische enquête hebben de respondenten een brief gekregen met een toelichting op het onderzoek en met het verzoek mee te werken aan de telefonische enquête. De telefonische enquête resulteerde in een gemiddelde respons van 62,3%, variërend van 55,3% in Purmerend tot 66,4% in Monnickendam (zie bijlage 2).

Op basis van de uitkomsten van de telefonische enquête kunnen geen uitspraken gedaan worden in de trant van 'de mensen uit ... vinden'. Wel kan er gesproken worden in termen van 'de respondenten uit ... vinden'.

1.3 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op het belang van verschillende aspecten en de waardering voor het gebied Waterland. Hoofdstuk 3 gaat over producten en diensten die nu al aangeboden worden in Waterland waarbij gekeken is naar het huidige en toekomstige gebruik. De conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek staan in hoofdstuk 4.

In de bijlagen is vervolgens informatie te vinden over de enquête, de respons en wegingsfactoren en een uitwerking van de achtergrondvariabelen.¹ Waar zinvol zal in de hoofdstukken 2 en 3 een verbinding gelegd worden met de achtergrondvariabelen.

¹ leeftijd, gezin, opleiding, werkzaam agrarische sector en aantal bezoeker per maand aan Waterland

2. Waterland: belangrijke aspecten en waardering

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de volgende onderzoeksvragen uitgewerkt worden:

- hoe belangrijk vindt men kenmerken als rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland;
- wat is de waardering op basis van de huidige situatie voor de kenmerken rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is eerst gevraagd of de respondent zelf spontaan een aantal aspecten van Waterland zou kunnen noemen. Vervolgens is specifiek gevraagd naar het belang van een aantal aspecten voor een landelijk gebied in het algemeen. Ten slotte is aan de respondent gevraagd om expliciet een cijfer te geven voor een aantal aspecten specifiek voor de Waterlandse situatie. Bij de tabellen 2.1 en 2.3 is gekeken in hoeverre er iets gezegd kan over de achtergrond van de respondenten in termen van woonplaats, werkzaam in de agrarische sector, leeftijd, opleiding of het hebben van kinderen.

2.2 Spontaan genoemde aspecten voor Waterland

Aan de respondenten is gevraagd wat ze zelf belangrijke aspecten vinden in het gebied Waterland. Hierbij hebben de respondenten spontaan geantwoord en waren meerdere antwoorden mogelijk. In tabel 2.1 staat een overzicht van de gegeven antwoorden.

Tabel 2.1 Spontaan genoemde aspecten van Waterland (%)

Aspecten	%
Ruimte	46,5
Flora	42,0
Rust	40,1
Fauna	27,4
Aanwezigheid van vee	9,7
Cultuurhistorie	8,2
Toegankelijkheid	6,1
Agrarische werkzaamheden	5,9
Donkerte	0,3
Anders	56,0

(n=593)

Uit de tabel blijkt dat op basis van de percentages grofweg 5 groepen gemaakt kunnen worden. Ruim 40% van de ondervraagde mensen noemt spontaan ruimte, flora en rust als belangrijke aspecten van Waterland. De tweede groep wordt gevormd door één aspect, namelijk fauna, genoemd door bijna 28% van de respondenten. Dan is er een grote groep met aspecten (aanwezigheid vee, cultuurhistorie, toegankelijkheid, agrarische werkzaamheden) waar het percentage varieert van bijna 6 tot 10. Donkerte blijkt niet zo'n belangrijk aspect te zijn: door slechts 0,3% van de respondenten wordt dit spontaan genoemd. Ten slotte is er nog een grote categorie 'anders', 56% van de respondenten. Deze groep kan weer onderverdeeld worden naar verschillende aspecten die samen weer die groep van 56% vormen:

- landelijke uitstraling van het gebied, de kleinschaligheid, de (frisse) lucht, de dijken of de dorpjes: 15%;
- water 11%;
- recreatiegebieden 9%;
- recreatie-infrastructuur 8%;
- recreatieactiviteit 9%;
- andere interessante gebieden in of bij Waterland 5%.

Per kern zijn er verschillen als het gaat om het spontaan noemen van aspecten. Opvallend is dat rust en aanwezigheid van vee vaker genoemd worden door de geënquêteerden uit Monnickendam. De respondenten uit Broek in Waterland noemen vaker dan gemiddeld agrarische werkzaamheden. Wanneer we kijken naar de mensen die werkzaam zijn in de landbouw, dan worden aanwezigheid van vee en agrarische werkzaamheden vaker dan gemiddeld genoemd.

Wanneer we kijken naar de achtergrondvariabelen, dan blijken er ook verschillen te zijn. Jonge respondenten (18-24 jaar) blijken lager te scoren dan de gemiddelde waarden behalve als het gaat om agrarische werkzaamheden. Agrarische werkzaamheden worden door deze groep juist vaker spontaan genoemd. Oudere respondenten, van 65 jaar en ouder, scoren opvallend hoger dan gemiddeld op het aspect fauna. Respondenten met kinderen blijken de verschillende aspecten vaker spontaan te noemen dan de gemiddelde waarden in tabel 2.1. Dit geldt vooral voor de aspecten fauna, aanwezigheid vee, cultuurhistorie, toegankelijkheid en agrarische werkzaamheden. Als we kijken naar het opleidingsniveau van de respondenten, blijkt dat lager opgeleiden de aspecten ruimte, flora, rust, fauna, aanwezigheid vee en toegankelijkheid vaker spontaan noemen dan gemiddeld. De hoger opgeleide respondenten noemen de aspecten aanwezigheid van vee en agrarische werkzaamheden minder vaak dan gemiddeld.

2.3 Belang van verschillende aspecten voor een willekeurig landelijk gebied

Vervolgens is aan de respondenten gevraagd hoe belangrijk zij in een willekeurig landelijk gebied aspecten als rust, ruimte, donkerte, bereikbaarheid, toegankelijkheid, cultuurhistorie, aanwezigheid van vee, agrarische werkzaamheden, flora en fauna vinden. Hier kon de respondent een score geven van 1 (heel onbelangrijk) tot 10 (heel belangrijk).

Tabel 2.2 *Score van belangrijkheid (schaal 1-10) van de verschillende aspecten voor een willekeurig landelijk gebied*

Aspecten	score
Flora a)	8,41
Fauna b)	8,41
Aanwezigheid van vee c)	8,37
Rust	8,18
Bereikbaarheid	7,77
Ruimte	7,67
Toegankelijkheid	7,62
Cultuurhistorie	7,61
Agrarische werkzaamheden d)	7,40
Donkerte	6,96

(n=593)

a) bloemen, planten, struiken; b) dieren; c) koeien en schapen in de wei; d) boeren die werkzaamheden verrichten

Uit tabel 2.2 blijkt dat donkerte als enige van de aspecten onder de 7 scoort. Verder zijn flora, fauna, aanwezigheid vee en rust de belangrijkste aspecten voor een landelijk gebied met scores van boven de 8.

Wanneer tabel 2.1 vergeleken wordt met tabel 2.2, wordt de aanwezigheid van vee weinig spontaan genoemd als aspect van het Waterlandse maar scoort wel hoog als er gevraagd wordt naar de belangrijkheid voor een willekeurig landelijk gebied. Cultuurhistorie, toegankelijkheid en agrarische werkzaamheden worden door weinig respondenten spontaan genoemd. Toch worden ook deze aspecten wel belangrijk gevonden met scores variërend van 7,4 tot 7,6.

2.4 Waardering van de verschillende aspecten voor Waterland

Ook is gevraagd om dezelfde aspecten voor het Waterlandse gebied door middel van een rapportcijfer een waardering te geven. In tabel 2.3 staan de gemiddelde scores van de respondenten op een schaal van 1-10.

Uit tabel 2.3 blijkt dat ook voor het Waterlandse gebied donkerte relatief laag scoort en dat de overige aspecten dicht bij elkaar zitten qua scores. De top drie wordt gevormd door aanwezigheid van vee, fauna en flora.

Tabel 2.3 Waardering (schaal 1-10) van verschillende aspecten voor het Waterlandse gebied

Aspecten	score
Flora	7,97
Fauna	7,98
Aanwezigheid van vee	8,04
Rust	7,78
Bereikbaarheid	7,74
Ruimte	7,62
Toegankelijkheid	7,52
Cultuurhistorie	7,50
Agrarische werkzaamheden	7,37
Donkerte	6,89

(n=593)

Wanneer we kijken naar de waardering van aspecten in Waterland waar respondenten uit Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland hoger scoren dan gemiddeld, dan zien we dat:

- respondenten uit Purmerend hoger scoren op toegankelijkheid;
- respondenten uit Monnickendam hoger scoren op flora en rust;
- respondenten uit Broek in Waterland hoger scoren op fauna, aanwezigheid vee, bereikbaarheid, ruimte, cultuurhistorie, agrarische werkzaamheden en donkerte.

De respondenten die werkzaam zijn in de agrarische sector, geven voor Waterland aan de aspecten aanwezigheid van vee en agrarische werkzaamheden een hogere waardering dan gemiddeld.

Wanneer we kijken naar de leeftijd van de respondenten, dan zien we dat naarmate de leeftijd hoger wordt, de scores voor de aspecten ook hoger zijn. Jongere respondenten, 18-24 jaar, scoren structureel lager, bereikbaarheid en toegankelijkheid uitgezonderd. Oudere respondenten in de leeftijd van 65 jaar en ouder, scoren structureel hoger, toegankelijkheid uitgezonderd. Kijkend naar wel of geen kinderen, zien we dat respondenten met kinderen lager scoren op bereikbaarheid en agrarische werkzaamheden en hoger op het aspect donkerte. Opvallend is dat de groep respondenten met een middelbare opleiding (havo/mavo/mbo) in vergelijking met de andere opleidingsgroepen lagere scores geeft en dus blijkbaar minder positief is voor het gebied.

Wanneer we de tabellen 2.2 en 2.3 met elkaar vergelijken, dan valt op dat de 4 belangrijkste aspecten voor een landelijk gebied uit tabel 2.2 ook het hoogst gewaardeerd worden voor het Waterlandse gebied. Opvallend hierbij is dat de aanwezigheid van vee niet het belangrijkste aspect is voor een willekeurig landelijk gebied maar wel het hoogst gewaardeerd wordt voor het Waterlandse gebied. Verder blijkt de waardering van de verschillende aspecten dicht bij elkaar te zitten, donkerte uitgezonderd.

Respondenten werkzaam in de agrarische sector en mensen die wonen in Broek in Waterland blijken de agrarische aspecten (agrarische werkzaamheden, aanwezigheid vee) van Waterland meer dan gemiddeld te waarderen. De respondenten uit Broek in Waterland

waarderen ook donkerte en ruimte meer dan gemiddeld. De respondenten uit Purmerend waarderen de toegankelijkheid van Waterland meer dan gemiddeld. De respondenten uit Monnickendam geven een meer dan gemiddelde waardering aan flora en rust.

Leeftijd blijkt mede bepalend te zijn voor de waardering van de aspecten. De oudere respondenten geven een hogere waardering aan Waterland dan de jongere respondenten, waarbij de ouderen kritisch zijn ten aanzien van de toegankelijkheid. Onder toegankelijkheid wordt hier verstaan dat je ook echt het gebied in kunt gaan. Een gebied kan namelijk wel bereikbaar zijn maar als het niet toegankelijk is, heb je er nog weinig aan. Geënquêteerde gezinnen met kinderen blijken een lagere waardering te geven aan bereikbaarheid en agrarische werkzaamheden. Blijkbaar zijn deze aspecten of niet goed genoeg geregeld of worden die als storend ervaren wanneer men naar Waterland gaat. Verder geeft de groep middelbaar opgeleiden een lagere waardering voor de verschillende aspecten.

3. Gebruik van Waterlandse producten en diensten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de volgende onderzoeksvragen worden uitgewerkt:

- welke groene producten en diensten die nu aangeboden worden in Waterland, worden gekocht of gebruikt;
- welke groene producten en diensten die nu aangeboden worden in Waterland zouden men in de toekomst willen kopen of gebruiken?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is aan de respondenten gevraagd of zij nu al gebruikmaken van bepaalde diensten dan wel producten kopen die aangeboden worden in het Waterlandse gebied. Vervolgens wordt voor de mensen die er nu nog geen gebruik van maken, gekeken in hoeverre zij dat in de toekomst wel zullen gaan doen.

3.2 Gebruik van het huidige aanbod

Tabel 3.1 geeft een overzicht van de mate waarin men gebruikmaakt van het huidige aanbod van producten en diensten in het Waterlandse gebied. Deze producten en diensten kunnen aangeboden worden door boeren maar hoeft niet.

Tabel 3.1 Mate van gebruik van het huidige aanbod van producten en diensten in het Waterlandse gebied (%)

Product/dienst/activiteit	Kopen/gebruiken/doen (%)
Wandel, fiets- en kanoroutes	75,4 (n=666)
Kaasboerderij	42,2 (n=664)
Kanoverhuur	31,6 (n=659)
Klompemakerij	30,8 (n=659)
Bezoekerscentrum	24,0 (n=658)
Excursies	21,3 (n=658)
Zuivelproducten	21,3 (n=658)
Streek eigen vlees	18,3 (n=655)
Huisverkoop van agrarische producten	17,2 (n=658)
Kinderopvang	10,2 (n=655)
Zorgboerderij	8,4 (n=655)
Overnachten bij de boer	7,1 (n=657)

Uit tabel 3.1 blijkt dat het huidige aanbod in Waterland van wandel-, fiets- en kanoroutes hoog scoort (75%). Blijkbaar wordt er door de respondenten veel gebruik van gemaakt. Het aanbod van kinderopvang, zorgboerderij en overnachting bij de boer scoort het laagst (10% of lager). Verbredingsactiviteiten vanuit de landbouw scoren ook relatief hoog. Bezoek aan een kaasboerderij scoort met 42% hoog en ook de verkoop van zuivelproducten, streekeigen vlees en huisverkoop overige agrarische producten scoren redelijk met percentages rond de 20.

Wanneer we kijken naar de verschillende kernen, dan valt op dat:

- respondenten uit Broek in Waterland, als kleinere kern binnen Waterland, scoren meer dan gemiddeld op het gebruik van zuivelproducten, bezoekerscentrum, wandel-, fiets- en kanoroutes, kanoverhuur en streekeigenevlees;
- respondenten uit Monnickendam, als grotere kern in Waterland, scoren meer dan gemiddeld op het bezoeken van de klompenmakerij en de kaasboerderij;
- respondenten uit Purmerend scoren meer dan gemiddeld als het gaat om overnachten bij de boer.

Respondenten werkzaam in de agrarische sector maken beduidend meer gebruik van kanoverhuur en zorgboerderij naast het bezoeken van de klompenmakerij en kopen van zuivelproducten.

Wanneer we kijken naar de verschillende leeftijdscategorieën, dan valt op dat de respondenten in de leeftijd van 35-64-jarigen hoger scoren op het gebruik van wandel-, fiets- en kanoroutes. Echter de daadwerkelijke kanoverhuur zit meer bij de respondenten van 25-54 jaar. De respondenten van 18-34 jaar scoren lager als het gaat om bezoekerscentrum en excursies en de respondenten van 45 jaar en ouder scoren lager als het gaat om kinderopvang. Verder blijken respondenten met thuiswonende kinderen structureel hoger te scoren op alle producten, activiteiten of diensten uitgezonderd het gebruik van wandel-, fiets- en kanoroutes. Ten slotte blijken respondenten met een lagere opgeleiden minder dan gemiddeld gebruik te maken van het huidige aanbod.

3.3 Verwacht toekomstig gebruik van het aanbod

In tabel 3.1 hebben we gekeken in hoeverre de geënquêteerden in Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland nu gebruikmaken van producten en diensten in Waterland. Hierdoor krijgen we een idee van de populariteit van deze producten en diensten. In tabel 3.2 wordt een beeld geven van de groeimogelijkheden in gebruik. Dit kan door te kijken naar het verwachte toekomstige gebruik van de respondenten die nu geen gebruikmaken van producten en diensten.

Tabel 3.2 *Verwacht toekomstig gebruik van het huidige aanbod aan producten en diensten door respondenten die er nu geen gebruik van maken*

Product/dienst/activiteit	Nu niet kopen/gebruiken/doen (%)	Toekomst wel Kopen/gebruiken/doen (%)
Wandel, fiets- en kanoroutes	24,6 (n=666)	31,3 (n=160)
Kaasboerderij	57,8 (n=664)	20,2 (n=366)
Kanoverhuur	68,4 (n=659)	18,8 (n=431)
Klompenmakerij	69,2 (n=659)	13,0 (n=430)
Bezoekerscentrum	76,0 (n=658)	28,1 (n=427)
Excursies	78,7 (n=658)	29,0 (n=435)
Zuivelproducten	78,7 (n=658)	20,0 (n=505)
Streekeigen vlees	80,7 (n=655)	14,1 (n=512)
Huisverkoop van agrarische producten	82,8 (n=658)	17,7 (n=520)
Kinderopvang	89,8 (n=655)	17,8 (n=533)
Zorgboerderij	91,6 (n=655)	10,1 (n=556)
Overnachten bij de boer	92,9 (n=657)	8,0 (n=577)

In tabel 3.2 valt op dat:

- zo'n 90% van de respondenten geen gebruikmaakt van kinderopvang, zorgboerderij en overnachten bij de boer. Wanneer we kijken naar de toekomst, zien we dat voor kinderopvang een redelijke groei wordt verwacht (18%) en voor zorgboerderij en overnachten bij de boer duidelijk minder, rond de 10%;
- een hoog percentage van de respondenten, variërend van 76 tot 83%, zegt geen gebruik te maken van bezoekerscentrum, excursies, zuivelproducten, streekeigen vlees en huisverkoop agrarische producten. Binnen deze groep zien we grote verschillen. Zo is er een grote groei in gebruik te verwachten, rond de 30%, als het gaat om excursies en het bezoekerscentrum. Ook voor agrarische producten als zuivel en overige huisverkoop is een redelijke groei te verwachten variërend van 18-20%. Streekeigen vlees scoort iets lager met 14%;
- zo'n 70% van de respondenten zegt geen gebruik te maken van kanoverhuur en klompenmakerij. Van deze mensen verwacht zo'n 19% in de toekomst gebruik te maken van kanoverhuur. Gebruikmaken van de klompenmakerij in de toekomst is met 14% minder populair;
- zo'n 60% van de respondenten zegt geen gebruik te maken van de kaasboerderij. Voor de toekomst is men wel positief omdat 20% zegt er dan wel gebruik van te gaan maken;
- slechts 25% van de respondenten geen gebruikmaakt van wandel-, fiets- en kanoroutes. Binnen deze groep verwachten relatief veel respondenten, 30%, er in de toekomst wel gebruik van te gaan maken.

Al met al zijn er voor de verschillende producten en diensten redelijke groeipercentages te verwachten.

Voor de verschillende kernen binnen dit onderzoek kunnen enige nuanceringen worden gemaakt. Respondenten die nu geen gebruikmaken van de genoemde producten en diensten en woonachtig zijn in Purmerend verwachten voor de toekomst meer dan gemiddeld gebruik te gaan maken van wandel-, fiets- en kanoroutes. Respondenten uit Monnickendam verwachten in de toekomst meer dan gemiddeld gebruik te gaan maken van overnachtingen bij de boer. Ten slotte zeggen de respondenten uit Broek in Waterland te verwachten in de toekomst meer dan gemiddeld gebruik te gaan maken van het kopen van zuivelproducten, excursies, huisverkoop agrarische producten, kopen streekeigenvlees en zorgboerderij.

Van de respondenten die werkzaam zijn in de agrarische sector en nu nog geen gebruikmaken van de aangeboden producten en diensten verwachten in de toekomst meer dan gemiddeld gebruik te maken van excursies, wandel-, fiets- en kanoroutes, kinderopvang, huisverkoop agrarische producten, streekeigenvlees en zorgboerderij.

Ten slotte is aan de respondenten ook nog gevraagd of er nog andere producten of diensten zijn waar men in de toekomst gebruik van zou willen maken. Van de respondenten heeft 13,5% (n=667) hier één of meerdere antwoorden opgegeven. De gegeven antwoorden (n=90) zijn gegroepeerd waardoor er 3 belangrijke categorieën zijn ontstaan:

- recreatie- en ontspanningsvoorzieningen (om te wandelen, te fietsen, zeilen, skaten, paardrijden, natuur kijken en dergelijke): 56,7%;
- agrarische producten, anders dan vlees en zuivel: 25,6%;
- algemene (leefbaarheids)voorzieningen (winkels, postkantoor, bibliotheek en dergelijke): 23,3%.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Hoe belangrijk vindt men kenmerken als rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland?

1. Ruimte, flora en rust worden belangrijk gevonden door de respondenten in Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland. Deze aspecten worden dan ook vaak spontaan genoemd.
2. Landbouwkundige aspecten als de aanwezigheid van vee, cultuurhistorie en agrarische werkzaamheden zijn zo vanzelfsprekend dat de respondenten het relatief weinig spontaan noemen. Wanneer er specifiek naar belang van deze aspecten wordt gevraagd, dan blijken deze aspecten wel hoog te scoren.
3. Donkerte is niet echt een issue voor de respondenten uit Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland. Het wordt weinig spontaan genoemd en men vindt donkerte het minst belangrijke aspect voor een landelijk gebied.
4. Jonge respondenten (tot 24 jaar) blijken structureel lager dan gemiddeld te scoren op het spontaan noemen van aspecten, agrarische werkzaamheden uitgezonderd. Oudere respondenten scoren juist hoger dan gemiddeld.
5. Hoger opgeleide respondenten noemen aanwezigheid van vee en agrarische werkzaamheden minder vaak.
6. De belangrijkste aspecten voor een willekeurig landelijk gebied zijn flora, fauna, aanwezigheid vee en rust.
7. Ruimte wordt door de respondenten vaak als belangrijk aspect spontaan genoemd maar als aspect van een willekeurig landelijk gebied toch minder belangrijk gevonden.

Wat is de waardering op basis van de huidige situatie voor de kenmerken rust, ruimte, duisternis, bereikbaarheid, toegankelijkheid en cultuurhistorie in Waterland?

8. De aspecten flora, fauna, aanwezigheid vee en rust worden ook het hoogst gewaardeerd voor het gebied Waterland. Blijkbaar zijn dit de belangrijkste aspecten die een landelijk gebied ruimtelijk invullen. Deze aspecten scoren ook het hoogst als het gaat om het belang voor een willekeurig landelijk gebied.
9. Opvallend is dat mensen Purmerend de cultuurhistorie minder dan gemiddeld weten te waarderen terwijl zij er wel meer dan gemiddeld belang aan hechten.
10. Mensen uit Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland die werkzaam zijn in de landbouw scoren hoger dan gemiddeld op de waardering van landbouwkundige aspecten voor een landelijk gebied en voor Waterland.
11. Jongeren (tot 24 jaar) geven ook voor Waterland een lagere waardering dan gemiddeld, bereikbaarheid en toegankelijkheid uitgezonderd. Ouderen geven juist een hogere waardering, toegankelijkheid uitgezonderd.

12. Gezinnen met kinderen geven een lagere waardering aan Waterland als het gaat om bereikbaarheid en agrarische werkzaamheden. Zij geven donkerte een hogere waardering dan gemiddeld.
13. Middelbaar opgeleiden waarderen de verschillende kenmerken van Waterland minder dan gemiddeld.

Welke groene producten en diensten die nu aangeboden worden in Waterland, worden gekocht of gebruikt?

14. Wanneer we de omvang van de huidige markt afleiden uit het percentage respondenten die zeggen gebruikers te zijn, dan zien we dat er een grote groep gebruikers is voor de routestructuur voor wandelen, fietsen en kanoën. Dit is al een aanzienlijke groep, ruim 75%, waardoor het relatief moeilijk zal zijn om deze groep in de toekomst verder te laten groeien.
15. Van de overige producten en diensten wordt duidelijk minder gebruikgemaakt. Afhankelijk van het product of dienst is de huidige niet-gebruiker in meer of mindere mate bereid dit in de toekomst wel te gaan doen.
16. Respondenten uit Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland die werkzaam zijn in de landbouw scoren hoger dan gemiddeld wanneer het gaat om het gebruik van agrarische diensten Waterland.
17. De meer jongere respondenten maken meer gebruik van kanoverhuur en hebben minder behoefte aan excursies en een bezoekerscentrum. Veel respondenten hebben behoefte aan een recreatieve infrastructuur voor wandelen en fietsen. Naarmate de kinderen ouder worden, hebben de ouders minder of geen behoefte aan kinderopvang.
18. Hoger opgeleide respondenten maken vaker gebruik van de producten, diensten of activiteiten.

Welke groene producten en diensten die nu nog niet aangeboden worden in Waterland zou men in de toekomst willen kopen of gebruiken?

19. Groei is dan vooral te verwachten bij zuivelproducten, kinderopvang en recreatieve diensten als excursies en bezoekerscentrum.
20. Er blijkt voldoende groeipotentie te zijn voor het gebruik van groene producten en diensten in Waterland. Uitgesplitst naar kern blijkt er in Purmerend als stedelijk gebied relatief meer groei mogelijk te zijn in het gebruik van wandel-, fiets- en kanoroutes. Voor de kleine landelijke kern Broek in Waterland blijkt er relatief meer groei te zitten de verkoop van agrarische producten.

4.2 Aanbevelingen

Voor Waterland als pilot binnen het gebied Noord-Holland Midden kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan:

Agrarische aspecten: meer onder de aandacht brengen

Uit het onderzoek blijkt dat de agrarische aspecten belangrijk worden gevonden maar weinig spontaan worden genoemd. Daarom is het belangrijk om deze aspecten onder de

aandacht te brengen door middel van gerichte communicatie en voorlichting. Tegelijkertijd kan hiermee ook de rol en het belang van de landbouw als drager van het gebied onder de aandacht worden gebracht. Dit kan door verschillende partijen als boeren, natuurvereniging, VVV, gemeente en provincie gezamenlijk worden opgepakt.

Stad, dorp en kern: iedereen legt eigen accenten

Uit het onderzoek blijkt dat er verschillende accenten gelegd worden door inwoners uit een stad, dorp of kern. Een stad hecht meer belang aan cultuurhistorie en bereikbaarheid. Dorpelingen en inwoners van een kern vinden flora en landbouwkundige aspecten van belang. In de communicatie over het gebied Noord-Holland Midden is het belangrijk om deze accenten aan te brengen. Ook de verschillende leeftijdsgroepen en het opleidingsniveau zijn bepalend voor de accenten die gelegd worden en daarmee bepalend voor de inhoud van de communicatie.

Groene diensten: nadruk op wandelen, fietsen en kanoën

De populairste groene diensten ¹ in Waterland zijn wandelen, fietsen en kanoën. Hiervan wordt door de meeste mensen in het gebied gebruikgemaakt. In algemene zin zien we dat hoger opgeleiden meer gebruikmaken van groene diensten dan lager opgeleiden. Vanuit marketing oogpunt kan deze groep gezien worden als de heavy users en zal geprobeerd kunnen worden om in dit segment verder te penetreren door middel van gerichte communicatie. Ook de andere verschillen op basis van leeftijd en woonplaats kunnen gebruikt worden binnen de marketing.

Groene diensten: groeimogelijkheden

Voor groene diensten blijken er nog voldoende groeimogelijkheden te zijn. Hierbij kan dan gedacht worden aan kinderopvang, verkoop van zuivelproducten en recreatieve diensten als excursies en bezoekerscentrum. Om deze groeimogelijkheden te benutten, is communicatie alleen niet genoeg. Er zal ook interactief en participatief met de (potentiële) aanbieders in Waterland gewerkt moeten worden om gezamenlijk het aanbod en het vermarkten daarvan van de grond te krijgen.

¹ Hierbij wordt onder groene diensten meer verstaan dan alleen maar wandelen, fietsen en kanoën. Er wordt ook gedacht aan de producten en diensten hier omheen zoals de verkoop agrarische producten, kinderopvang, zorgboerderij, excursies en/of een bezoekerscentrum.

Bijlage 1 Enquête

Project Beleving van de groene ruimte in Waterland

-- etiket --

Goede ... , u spreekt met van het Sociaal-wetenschappelijk Bureau in Hoorn. U heeft enige dagen geleden van ons een brief ontvangen over het onderzoek 'Beleving van de groene ruimte in Waterland.' Mag ik u nu daarover een paar vragen stellen?

(ENQ: leg uit dat met Waterland, het landelijk gebied bedoeld wordt rondom Monnickendam, met een straal van circa 8 km daarom heen. Verwijs in dit verband eventueel naar de plattegrond op de achterkant van de brief die men ontvangen heeft)

- 1 Werkt u in Waterland? ja nee
- 2a Recreëert u wel eens in Waterland? ja nee--> naar vrg 3
- 2b Hoe vaak per jaar trekt u voor uw ontspanning erop uit in Waterland?
..... keer per jaar
- 3 Komt u om andere redenen wel eens in Waterland? nee ja, nl:

.....

- 4 Kunt u een aantal aspecten noemen van het gebied die u voor Waterland belangrijk vindt? (niet noemen)

☐ nee	☐ cultuurhistorie
☐ rust	☐ aanwezig vee
☐ ruimte	☐ boeren werken
☐ toegankelijkheid	☐ flora
☐ donkerte	☐ fauna

anders:

- 5 Ik noem u nu zelf een aantal aspecten van een willekeurig landelijk gebied. Wilt u met een rapportcijfer van 1 t/m 10 (waarbij 1 staat voor totaal onbelangrijk en 10 voor heel belangrijk) aangeven hoe belangrijk u het vindt dat deze aspecten in een landelijk gebied aanwezig zijn? (ENQ: Het gaat dus niet om Waterland maar om een landelijk of groen gebied in z'n algemeenheid)

Aspecten	cijfer
a. Hoe belangrijk vindt u dat een landelijk gebied rust moet bieden in de zin van het ontbreken van lawaai? of in de zin van het ontsnappen aan de drukte van het dagelijks leven?	
b. Hoe belangrijk vindt u dat een landelijk gebied ruimte moet bieden in de zin van ver weg kunnen kijken?	
c. Hoe belangrijk vindt u dat een landelijk gebied donkerte moet bieden in de zin van geen uitstraling van licht van steden, woningen of industrieterreinen?	
d. Hoe belangrijk vindt u de bereikbaarheid van een landelijk gebied in de zin van dat het gebied te bereiken is met fiets en auto (of anders)?	
e. Hoe belangrijk vindt u de toegankelijkheid van een landelijk gebied in de zin van dat je ook echt gebruik kunt maken van de voorzieningen?	
f. Hoe belangrijk vindt u de cultuurhistorie in een landelijk gebied in de zin van historische bebouwing en landschap?	
g. Hoe belangrijk vindt u de aanwezigheid van koeien en schapen in de weilanden in een landelijk gebied?	
h. Hoe belangrijk vindt u het dat u kunt zien dat boeren werkzaamheden verrichten in een landelijk gebied?	
i. Hoe belangrijk vindt u de flora (bloemen, planten, struiken) van een landelijk gebied?	
j. Hoe belangrijk vindt u de fauna (dieren) van een landelijk gebied?	

6 Wilt u dezelfde aspecten van het Waterlandse gebied nu met een rapportcijfer een waardering geven?

Aspecten	cijfer
a. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de rust in het gebied?	
b. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de ruimte van het gebied?	
c. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de donkerte van het gebied?	
d. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de bereikbaarheid van het gebied? (fiets, auto, ...)	
e. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de toegankelijkheid ?(gebruik van voorzieningen)	
f. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de cultuurhistorie ? (bebouwing en landschap)	
g. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de aanwezigheid van koeien en schapen ?	
h. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om het zien van boeren aan het werk ?	
i. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de flora (bloemen en beplanting) van Waterland?	
j. Wat voor cijfer geeft u aan Waterland als het gaat om de fauna (dieren) van Waterland?	

Ik noem nu een aantal producten of diensten die in Waterland worden aangeboden.

- 7 Kunt u zeggen of u a) daar al gebruik van maakt, of dat u b) er in de toekomst gebruik van zou willen maken?

Product/dienst/activiteit	a) koopt/ gebruikt/ doet nu al eens	b) wil in de toekomst wellicht wel eens kopen/ gebruiken/ doen
Zuivelproducten	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Kinderopvang	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Bezoekerscentrum	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Excursies	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Overnachten bij de boer	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Wandel, fiets- en kanoroutes	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Kanoverhuur	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Huisverkoop van agrarische producten	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Streekeigen vlees	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Bezoekerscentrum	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Klompensmakerij	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Zorgboerderij	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
Kaasboerderij	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
.....	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee
.....	☐ ja ☐ nee	☐ ja ☐ nee

- 8 Zijn er nog andere (groene) producten, diensten of activiteiten waar u in de toekomst gebruik van wilt maken?

.....

- 9 Mag ik u nog een paar aanvullende vragen over uw huishouden stellen?

	u zelf	partner	thuiswonende kinderen:				
Wat is uw leeftijd?			1:	2:	3:	4:	5:
Geslacht (<i>niet vragen</i>)	☐ m ☐ v						
Wat is uw hoogst genoten opleiding?	☐ geen ☐ l.o./basis ☐ mavo, vmbo/lts ☐ havo/vwo/mbo ☐ hbo/wo						
Bent u werkzaam in de agrarische sector	☐ ja ☐ nee						

- 10 Zou u in de toekomst mee willen doen aan het vervolgonderzoek over dit gebied?
 ja nee

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Bijlage 2 Respons en wegingsfactoren

In tabel B2.1 is aangegeven hoeveel telefonische enquêtes er per plaats zijn afgenomen en wat de uiteindelijke respons is geworden. Gemiddeld is er een respons van ruim 62% gehaald.

Tabel B2.1 Verhouding respons - non-respons

	Steekproef	Non-respons	Respons	Respons in %
Purmerend	356	159	197	55,3
Monnikendam	357	120	237	66,4
Broek in Waterland	357	124	233	65,3
	1070	403	667	62,3

In tabel B2.2 is de opbouw van de bevolking in Purmerend, Monnickendam en Broek in Waterland per 1 januari 2002 vergeleken met de response op telefonische enquête. Uit de respons bleek dat per plaats bepaalde categorieën over- dan wel ondervertegenwoordigd waren. Dit is gecorrigeerd door per plaats voor iedere categorie een wegingsfactor te berekenen

Tabel B2.2 Respons en berekening van de wegingsfactor

	Inwoner per 1-1-02	Verdeling over de leeftijdscategorieën %	Respons	Gecorrigeerde Respons	Wegingsfactor
<i>Purmerend</i>					
18-24	8195	13,85	4	27 a)	6,820 b)
25-34	11036	18,65	24	37	1,531
35-44	13253	22,40	49	44	0,900
45-54	10358	17,50	37	34	0,932
55-64	7361	12,44	32	25	0,766
65-74	5204	8,79	32	17	0,541
75 e.o.	3770	6,37	19	13	0,661
	59177		197	197	
<i>Monnickendam</i>					
18-24	1044	12,93	5	31	6,130
25-34	1029	12,75	33	30	0,915
35-44	1635	20,25	47	48	1,021
45-54	1678	20,79	66	49	0,746
55-64	1357	16,81	43	40	0,926
65-74	813	10,07	26	24	0,918
75 e.o.	517	6,40	17	15	0,893
	8073		237	237	
<i>Broek in Waterland</i>					
18-24	242	12,91	4	30	7,518
25-34	239	12,75	21	30	1,414
35-44	380	20,27	58	47	0,814
45-54	390	20,80	44	48	1,101
55-64	315	16,80	52	39	0,753
65-74	189	10,08	33	23	0,712
75 e.o.	120	6,40	21	15	0,710
	1875		233	233	

a) $0,1385 * 197 = 27$

b) $27/4=6,82$

Bijlage 3 Achtergrondvariabelen

Van de respondenten (n=667) komt 29,5% uit Purmerend, 35,6% uit Monnickendam en 34,9% uit Broek in Waterland. Ongeveer een kwart van alle ondervraagden (n=667) werkt in Waterland (25,4%) en ruim driekwart (76,5%) recreëert in Waterland (n=667).

Van de respondenten die om een andere reden wel eens in waterland komen (n=396) geeft 56% aan in het gebied Waterland te wonen. De rest van de respondenten, 43,7%, bezoeken Waterland voor meerdere, verschillende redenen.

De grootste redenen (n=107) zijn privé-aangelegenheden, zoals (familie)bezoek, boodschappen en winkelen. Maar ook medische doeleinden zoals doktersbezoek, ziekenhuis en tandarts worden als reden opgegeven (n=16). Verder komt een klein aantal respondenten hier omdat ze hier werken of omdat ze op doorreis zijn en zo door het gebied heen trekken.

Tabel B3.1 Leeftijd respondenten

Leeftijd	%
18-24	13,2
25-34	14,5
35-44	20,9
45-54	19,8
55-64	15,5
65-74	9,7
75+	6,4
Totaal	100,0

(n=667)

Van de verschillende leeftijdscategorieën die zijn onderscheiden, zijn de categorieën 35-44 en 45-55 met beide zo'n 20% de twee grootste.

Tabel B3.2 *Leeftijd partner*

Leeftijd	Aantal	% geldig respons
18-24	35	7,1
25-34	89	17,9
35-44	126	25,4
45-54	98	19,7
55-64	93	18,7
65-74	38	7,6
75+	18	3,7
Totaal	498	100,0

(n=498)

Wanneer er gekeken wordt naar de leeftijd van de partners, blijkt de categorie 35-44 er duidelijk uit te springen met 25%.

Tabel B3.3 *Wel of geen thuiswonende kinderen*

kinderen	Aantal	% geldig respons
wel kinderen	255	38,1
geen kinderen	413	61,9
Totaal	667	100,0

(n=667)

Van de respondenten heeft 61,9% geen thuiswonende kinderen.

Tabel B3.4 *Leeftijd eerste kind*

Leeftijd	aantal	% geldig respons
0-5	63	28,6
6-12	60	27,1
13-18	57	25,7
19-24	29	13,2
25-30	9	4,0
30+	3	1,4
Totaal	221	100,0

De leeftijd van het eerste kind ligt overwegend in de categorieën 0-5, 6-12 en 13-18 jaar.

Tabel B3.5 Leeftijd tweede kind

Leeftijd	aantal	% geldig respons
0-5	33	21,6
6-12	68	45,3
13-18	34	22,4
19-24	14	9,1
25-30	2	1,1
30+	1	0,5
Totaal	151	100,0

De leeftijd van het tweede kind ligt overwegend in de categorie 6-12 jaar

Tabel B3.6 Leeftijd derde kind of meer

Leeftijd	Aantal	% geldig respons
0-5	8	23,0
6-12	15	41,4
13-18	11	30,0
19-24	1	2,6
25-30	1	3,1
Totaal	36	100

(n=36)

De leeftijd van het derde kind ligt overwegend in de categorie 6-12 jaar

Omdat het hier om thuiswonende kinderen gaat is het niet vreemd dat na 18 jaar de groepen thuiswonende kinderen steeds kleiner worden.

Tabel B3.7 Hoogst genoten opleiding van de respondent

Opleiding	Aantal	% geldig respons
geen	8	1,2
l.o. / basis	69	10,4
Mavo, vmbo / lts	201	30,3
Havo / vwo / mbo	153	23,0
Hbo / wo	232	35,0
Totaal	662	100,0

(n=662)

Een grote groep respondenten heeft een opleiding op hbo- of wo-niveau, 35%. Een tweede grote groep, 30,3%, heeft een mavo-, vmbo- of lts-opleiding.

Tabel B3.8 Bent u werkzaam in de agrarische sector?

Werkzaam agrarische sector	Aantal	% geldig respons
Ja	31	4,7
nee	634	95,3
Totaal	665	100,0

(n=665)

In de bovenstaande tabel is te zien dat er van de respondenten (n=665) maar een klein percentage werkzaam is in de agrarische sector (4,7%). De respondent werkzaam in de landbouw woont vaker in Monnickendam en Broek in Waterland.

Tabel B3.9 Percentage van het gemiddeld aantal bezoeken per maand aan Waterland

Aantal bezoeken/maand	Aantal	% Respons
0-1	110	23,5
1-2	77	16,3
2-3	70	14,8
3-4	34	7,3
4-5	112	24,0
5-6	9	1,9
6-7	3	6,0
7-8	1	2,0
8-9	23	4,9
10-30+	8	6,5
Totaal	469	100,0

(n= 510)

De meeste respondenten, 54,6%, komen tussen de nul en drie keer per maand voor ontspanning naar Waterland. Ook komt er een groot aantal respondenten (24%) tussen de 4 en 5 keer per maand.